

Utbildningsdepartementet

2012-01-30
1 (6)
Dnr 2011:911

Redovisning av uppdrag om att främja jämställdhet i skolväsendet

Dnr U2011/4050/S

Härmed redovisas uppdraget med syfte att främja jämställdhet i skolväsendet givet i särskild ordning för budgetåret 2011.

Anna Ekström
Generaldirektör

Katarina Håkansson
Enhetschef

I ärendets slutliga handläggning har Tommy Lagergren samt Helén Ängmo i Skolverkets ledningsgrupp deltagit.

Redovisning av uppdrag om att främja jämställdhet i skolväsendet

Dnr U2011/4050/S

I juli 2011 fick Skolverket i uppdrag att under hösten genomföra insatser i syfte att främja jämställdhet i skolväsendet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 januari 2012. Valet av insatser och fördelningen mellan uppdragets fyra delar har präglats av den begränsade tid som har funnits till förfogande. Följande insatser har genomförts:

1. Insatser för att främja jämställdhet i skolväsendet och sprida evidensbaserad kunskap för att främja varje elevs lika möjligheter att uppnå målen.

Högskolekursen *Jämställdhet i skolan – skolpraktik och forskningsperspektiv* om 7,5 hp som utarbetades under det tidigare jämställdhetsuppdraget (U2006/9049/S) har genomförts som heldistansutbildning med 43 deltagare. Perspektiven kring ämnesintegrering av jämställdhet utifrån de nya kurs- och ämnesplanerna, alla elevers möjlighet att nå målen oavsett bakgrund och normkritiskt förhållningssätt har tydliggjorts i denna kursomgång. Även litteraturlistan revideras utifrån ny litteratur som tillkommit, t.ex. rapporter från Delegationen för jämställdhet i skolan (DEJA). Tidigare har kursen genomförts av flera lärosäten. På grund av att det har varit svårt att med kort varsel rekrytera deltagare satsade Skolverket denna gång endast på heldistansutbildning eftersom denna arbetsform tidigare har varit efterfrågad.

För att öka både medvetenheten och kunskapen om jämställdhet i skolan har ett projekt som fått namnet *Genus och ämnesdidaktik* startats. Arbetet ska resultera i exempel på metoder och arbetssätt i undervisningen i olika ämnen och i olika åldersgrupper som främjar jämställdhet och varje elevs lika möjligheter att uppnå målen för utbildningen, oavsett kön och bakgrund i övrigt. Projektet inleddes med ett kunskaps- och inspirationseminarium i november 2011 i Stockholm där 150 personer deltog. Flera forskare redogjorde för de kunskaper som bl.a. DEJA tagit fram om jämställdhet i skolan. Den kunskapen är projektets vetenskapliga grund.

Närmare 200 lärare från grund- och gymnasieskola är engagerade i att utveckla arbetssätt och metoder på den egna skolan. Tillsammans med en eller flera kollegor arbetar de med kollegialt lärande eller så kallade "Lesson studies". Lärarna ska tillsammans med sina kollegor fundera över hur deras undervisning utformas och vad det betyder för flickor respektive pojkar. Är det skillnad på intresse, attityder, resultat, sätt att svara på eller ställa frågor? Finns det olika mönster i bemötande eller i undervisningen? Ges olika tid och uppmärksamhet till pojkar och flickor på lektionerna eller undervisningsmaterialet? Lärarna ska identifiera könsmonster genom att besöka varandras lektioner och samtala. Därefter ska de utforma och pröva nya arbetssätt och metoder så att undervisningen bättre kan passa alla elever. Resultaten analyseras tillsammans med kollegor och goda exempel dokumenteras.

Som stöd träffas projektdeltagarna vid tre tillfällen i regionala grupper för erfarenhetsutbyte under ledning av en processledare. Dessa processledare som anlitas av Skolverket, är väl insatta i grundskolans eller gymnasieskolans vardag, har erfarenhet av att leda en utvecklingsprocess, har kunskaper om jämställdhetsfrågor i skolan och de har erfarenhet av didaktisk utveckling. En del är lärare som har särskilda roller på sina skolor och andra har övergripande utvecklingsuppdrag i sina kommuner.

Vid ett avslutande seminarium ska alla grupper berätta om resultaten av sitt arbete. De erfarenheter grupperna gör ska ligga till grund för en dokumentation som Skolverket ska sprida till andra skolor som inspiration.

Skolverket har informerat om utbildningsinsatserna på egen hemsida, via annonser i lärarpress och i webbtidningar riktade till anställda i skolan samt via skriftlig information vid mässan SkolForum.

2. Fortbildning i sex- och samlevnadsundervisning

Högskolekursen *Sex- och samlevnadsundervisning – skolpraktik och forskningsperspektiv*, 7,5 hp som utarbetades under det tidigare jämställdhetsuppdraget 2008-2010, har genomförts vid fyra lärosäten (varav en heldistansutbildning) med totalt 74 deltagare. Det ämnesövergripande perspektivet fanns med i de kurser som genomfördes under förra jämställdhetsuppdraget men har i höstens kurser och i de kommande kurserna 2012 ytterligare förstärkts i och med att begrepp som sexualitet, relationer, jämställdhet, normer nu finns med i flera av de nya kurs- och ämnesplanerna.

Skolverket har byggt vidare på det samarbete med lärosätena som utvecklades under det tidigare jämställdhetsuppdraget. Myndigheten har erfarit att det har varit svårt att rekrytera deltagare. Intresse har framför allt visats för lokalt förlagda kurser men även utbildningar som ges på heldistans.

Skolverket har vidare genomfört tre konferenser om hur sexualitet och samlevnad kan integreras i olika ämnen i gymnasieskolan. Sammanlagt 300 personer deltog i konferenserna som riktade sig till lärare, skolledare och elevhälsan inom gymnasieskolan samt utvecklingsledare och skolchefer på huvudmannanivå. Konferenserna genomfördes i samarbete med RFSU. Som föreläsare medverkade bland annat fyra gymnasielärare som lyfte fram hur sexualitet, relationer, jämställdhet och ett normkritiskt perspektiv kan gestaltas i ämnen som svenska, samhällskunskap, historia, naturkunskap, matematik och idrott och hälsa. Enligt utvärderingarna uppskattades innehållet i konferenserna eftersom det var verksamhetsanpassat och låg nära lärares praktik. Konferenserna genomfördes med korta föreläsningar i kombination med diskussion mellan deltagarna.

Ett stödmaterial om sex- och samlevnadsundervisning i gymnasieskolan är under utarbetande och planeras vara färdigställt under våren 2012. Ytterligare stödmaterial har påbörjats, dels för årskurserna f-6, dels årskurserna 7-9.

3. Insatser för att förhindra och förebygga hedersrelaterat våld och förtryck.

Det tidigare framtagna stödmaterialet om hedersrelaterat våld och förtryck, *Till rektor: Hedersrelaterat våld och förtryck – Skolans ansvar och möjligheter*, har skickats ut till samtliga skolledare inom grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning samt till skolchefer på huvudmannanivå.

Fortbildningen *Hedersrelaterad problematik - om skolans ansvar och möjligheter* som togs fram inom tidigare jämställdhetsuppdrag 2008-2010, har genomförts vid en rektorsutbildning. Tio skolledare har deltagit, vilket är ett litet antal, men Skolverket valde att ändå genomföra utbildningen. Under hösten har ytterligare kurser planerats inför våren 2012 i samarbete med fem rektorsutbildningar. Innehållet denna omgång har breddats till att ännu mer röra skolans värdegrundsuppdrag och föräldrasamarbete. Innehållet utgår bl.a. från rapporten från DEJA om hedersrelaterad problematik samt Ungdomsstyrelsens rapport *Gift mot sin vilja*. Även de nya kurs- och ämnesplanerna lyfts fram, där begrepp som sexualitet, relationer, jämställdhet, mänskliga rättigheter finns med. Fortbildningen beskriver också hur situationen ser ut för unga homo- och bisexuella samt unga med könsöverskridande identitet som är utsatta för hedersrelaterad problematik.

Skolverket kan märka en mättnad när det gäller att få rektorer att delta i utbildningen. Skolverket ser därför positivt på att uppdraget 2012 har breddat målgruppen till att röra även lärare och elevhälsans personal samt personal inom förskola.

4. Insatser för att stimulera elevers språk-, läs- och skrivutveckling

I enlighet med uppdraget och utifrån DEJA:s analys och slutsatser samt Skolverkets lärdomar från tidigare jämställdhetsuppdrag (U2006/9049/S) har insatsen utformats som en generell språk-, läs- och skrivutvecklingsinsats där skillnaderna i resultat mellan flickor och pojkar varit en utgångspunkt. Hösten 2011 deltar 255 svensklärare från 43 olika grund- och gymnasieskolor i 27 kommuner i insatsen.

För att förankra insatsen i kommuners och skolors pågående systematiska kvalitetsarbete och skapa förutsättningar för ett kollegialt lärande har insatsen, i olika utsträckning på olika skolor och i olika kommuner, kopplats ihop med de regionala nätverk av språk-, läs- och skrivutvecklare som Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutvecklare (NCS) stödjer.

I tidigare utvärderingar har betonats att utvecklingsinsatser behöver vara förankrade på flera nivåer. Att språk-, läs- och skrivutvecklare deltar i insatsen kan därmed öka förutsättningarna för att det arbete som görs inom ramen för insatsen får långsiktig förankring.¹

Deltagarna, varav majoriteten är svensklärare med uppdrag som språk-, läs- och skrivutvecklare, erbjöds att knyta en grupp svensklärare på en skola till sig och för dessa fungera som gruppleadare. Gruppleadarna får handledning av forskare och arbetar däremellan med lärarna på respektive skola. Seminariehandledningen har ett

¹ Se t.ex. Ramböll (2008) *Utvärdering av Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling (NCS)*

tydligt fokus på ämnesdidaktik där val av arbetssätt och ämnesstoff utgör grund för en kritisk granskning, och utveckling, av undervisningen. Handedarna ska stödja gruppledarna i deras arbete på skolorna och tillsammans med dem finna verktyg och metoder som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet, för att nå alla elever – oavsett kön eller bakgrund i övrigt. I november 2011 bjöds alla deltagare in till en gemensam konferens och ett erfarenhetsutbyte planeras till månads-skiftet mars/april 2012.

Skolverket ser insatsen som ett pilotprojekt och planerar att följa upp i vilken utsträckning insatsen har haft betydelse dels för de deltagande lärarna men också för skolans och/eller huvudmannens arbete med språk-, läs- och skrivutveckling.

Samverkan

Skolverket har inbjudit följande myndigheter och organisationer till samverkan: Diskrimineringsombudsmannen, Folkhälsoinstitutet, Myndigheten för handikappolitisk samordning, RFSL, RFSL Ungdom, RFSU, Socialstyrelsen, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Statens skolinspektion, Sveriges Kommuner och Landsting och Ungdomsstyrelsen. Samverkan har också skett med flertalet av dessa myndigheter och organisationer

I samband med utbildningsinsatserna har Skolverket samverkat med ett flertal lärosäten.

Ekonomisk redovisning

Nedan redovisas kostnadsfördelningen mellan uppdragets olika delar

1. Främja jämställdhet	3,1 Mkr
2. Sex- och samlevnadsundervisning	1,9 Mkr
3. Hedersrelaterat våld och förtryck	0,8 Mkr
4. Läs-, skriv- och språkutveckling	1,8 Mkr
Administrativa kostnader	0,9 Mkr
TOTALT	8,5 Mkr

Avslutande kommentar

Skolverket har i enlighet med uppdraget under hösten 2011 genomfört en rad insatser i syfte att främja jämställdheten i skolväsendet. Flera av insatserna pågår också 2012 och bildar grund för arbetet med det fortsatta jämställdhetsuppdraget (U2011/7067/S).

Då insatserna kom igång med kort varsel, och i flera fall i slutet av året, finns vid tiden för slutredovisningen inte underlag för en djupare analys av insatsernas resultat. Flera av insatserna har nått många deltagare, men Skolverket konstaterar att den korta genomförandeperioden inte ger alla huvudmän och skolor samma förutsätt-

ningar att delta. Tidspressen har också gjort det svårt för några lärosäten att anordna utbildningar.

DEJA lyfter i sitt slutbetänkande (SOU 2010:99) att jämställdhetsarbetet bör bedrivas enligt principen om jämställdhetsintegrering, vilket ställer krav på systematik och långsiktighet. Skolverket delar denna uppfattning och ser det därmed som angeläget att kommande satsningar inom området ger myndigheten möjlighet att arbeta mer långsiktigt än vad som varit möjligt under 2011.

Skolverket ska senast den 15 februari 2012 redovisa en plan för det fortsatta jämställdhetsuppdraget och kommer där att utveckla utgångspunkter och aktiviteter i det fortsatta arbetet.